

Z PRZESZŁOŚCI - KALENDARIUM HISTORYCZNE

Wydarzyło się w Dąbrowie Górniczej ...

1859 r. - 140 lat temu uruchomiono kolej żelazną na trasie Zabkowice - Katowice;

1889 r. - Przed 110. laty:

Dnia 6 grudnia 30 uczniów rozpoczęło naukę w Szkole Górniczej ("Szttygarce"). Pierwszym dyrektorem Szkoły był Rosjanin - Dymitr Bryłkin;

- Powstał amatorski zespół teatralny.

1899 r. - 100 lat temu:

- a) dnia 6 maja na scenie Teatru Lwowskiego wystawiono jednoaktówkę Gabrieli Zapolskiej pt. "W Dąbrowie Górniczej";
- b) dnia 14 września przy ul. Kolejowej Kazimierz Kostrzeński uruchomił pierwszą księgarnię;
- c) na życzenie miejscowych przemysłowców dla zabezpieczenia się przed strajkami robotniczymi sprowadzono do osady pułk Kozaków;

1909 r. - Przed 90. laty:

- a) dnia 17 stycznia urodziła się Amelia Molendowa z d. Hejne, zasłużony pedagog, wychowawca młodzieży i działaczka kulturalna. Zmarła 28 sierpnia 1981 roku.
- b) dnia 1 kwietnia urodził się Kazimierz Olszewski, jego dziad był powstańcem 1863 r., a ojciec Konstanty brał udział w rewolucji 1905 roku. Ujmujący mówca i erudyta, znakomity pisarz i publicysta, historyk dziejów teatru w Zagłębiu Dąbrowskim i na Górnym Śląsku. Był działaczem Związku Teatrów Orkiestr i Chórów Ludowych w Zagłębiu. Tytuł doktora zdobył na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1974 r. u prof. dr. Jana Hulewicza. Lata wojny i po roku 1945 mieszkał stale w Krakowie, publikując na łamach krakowskich i katowickich pism społeczno-kulturalnych. Zmarł bezpotomnie w Krakowie w 1995 roku, pozostawiając ogromne zbiory bibliofilskie dotyczące m.in. Zagłębia Dąbrowskiego;
- c) dnia 8 kwietnia urodziła się Maria Klimas -Błachutowa, pisarka, autorka m.in. sagi rodzinnej "Drzewo życia", w której przedstawia drogę swojego ojca Leona, który przeszedł od skromnej posady pisarza sądowego do dąbrowskiego adwokata;
- d) dnia 7 lutego urodził się dąbrowski poeta, Lech Piwowar, syn I prezydenta Dąbrowy Górniczej, dr. Adama Piwowara;
- e) dnia 10 października urodził się Edward Ciuk, wychowanek "Szttygarki", uczony, geolog, położył wielkie zasługi w rozpoznaniu pokładów węgla brunatnego. Jest autorem kilkuset opracowań i fachowych publikacji z dziedziny geologii. Honorowy Obywatel Dąbrowy Górniczej;
- f) uczniowie szkół średnich: Józef Bronne, Stanisław Osetowski, Stefan Zagrodzki byli inicjatorami założenia Towarzystwa Sportowego (TS) "Dąbrowa";

1919 r. - 80 lat temu:

- a) założono Oddział Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK);
- b) Rada Miejska na posiedzeniu w dniu 24 lipca specjalną uchwałą potwierdziła nazwę miasta - Dąbrowa Górnicza;

1929 r. - Przed 70. laty:

- a) Upaństwowiono Męskie Seminarium Nauczycielskie, założone w 1924 r.;
- b) przy TS "Dąbrowa" utworzono sekcję kolarską. Dla pozyskania chętnych do uprawiania tej dyscypliny Jerzy Krawczyk wraz z Tadeuszem Żurkiem wybrali się w podróż dokoła Polski Zachodniej pokonując na rowerach 1600 km.;
- c) dnia 10 września zmarł ks. prałat Grzegorz Augustynik, budowniczy kościoła p.w. Matki Boskiej Anielskiej, założyciel oddziału Stowarzyszenia Robotników Chrześcijańskich;
- d) jesienią powołano w Strzemieszycach samodzielny Hufiec Związku Harcerstwa Polskiego. Komendantem został Bohdan Radecki;

Z PRZESZŁOŚCI - KALENDARIUM HISTORYCZNE

- e) przy ul. Marii Konopnickiej oddano do użytku drugi budynek szkoły powszechnej, wzniesiony z funduszy miasta. Dzisiaj mieści się tu Szkoła Podstawowa nr 9;
- f) u mecenasa Zenona Chmielewskiego gościł Władysław Broniewski, z którym razem uczęszczali do plockiego gimnazjum. Dziesięciodniowy pobyt poety w Zagłębiu można łączyć z powstaniem znanego wiersza pt. "Zagłębie Dąbrowskie";
- g) Zarząd Miasta ustanowił stałe stypendium dla pracujących nad kulturą i historią Zagłębia Dąbrowskiego. Planowano powołanie stowarzyszenia miłośników regionu i wydanie jego monografii;

1939 r. - Przed 60. laty:

- a) w dniach od 1-4 września pełniły służbę w mieście Harcerskie Grupy Pogotowia Wojennego. Dla obrony porządku publicznego powołano zbrojny oddział starszych harcerzy pod dowództwem phm. Jerzego Winkla;
- b) dnia 2 września w składzie 204. pułku piechoty wyruszył na front zmobilizowany w mieście batalion Obrony Narodowej "Dąbrowa Górnicza" pod komendą mjr. Stanisława Tomaszewskiego. Z dnia szóstego na siódmy września batalion stoczył krwawy bój z Niemcami w Proszowicach, tracąc dziesiątki żołnierzy i dowódcę;
- c) dnia 26 marca, pisarz śląski Gustaw Morcinek na zaproszenie miejscowego oddziału Związku Nauczycielstwa Polskiego wygłosił w sali "Resursy" odczyt pt. "Śląsk Zaolziański i jego lud". Sala widowiskowa była wypełniona po brzegi;
- d) dnia 4 września wieczorem oddziały Wehrmachtu z 14 armią niemiecką gen. Wilhelma Lista zajęły miasto;
- e) dnia 19 października Śląsk, Zagłębie Dąbrowskie oraz Zaolzie wraz z powiatami: olkuskim i zawierciańskim włączono do prowincji śląskiej, rejencji katowickiej.
- f) W październiku wznowiono działalność zagłębiowskiej struktury Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS). W gronie jej kierownictwa znalazł się inż. Cezary Uthke urzędnik Magistratu Dąbrowy Górniczej;
- g) płk Henryk Kowalówka (ps. "Skawa") z pomocą Tadeusza Popiela zakłada w Dąbrowie Górniczej pierwszą kwaterę zagłębiowską dla Armii Krajowej (AK);
- h) na przełomie października i listopada Walenty Zygmunt i phm. Piotr Reroń z polecenia kierownictwa Związku Orła Białego (ZOB) w Krakowie organizują trzon miejskiej organizacji ZOB;
- i) w listopadzie założono w Sosnowcu tajną Chorągiew Harcerstwa Zagłębia Dąbrowskiego. W zebraniu organizacyjnym uczestniczyli phm. P. Reroń z Dąbrowy Górniczej i phm. Wincenty Bernasik z Gołonoga;
- j) z inicjatywy dąbrowskich nauczycieli na przełomie października i listopada zaczęto organizować komplety nauczania w związku z likwidacją szkół średnich i okrojeniem programu nauczania szkół powszechnych;
- k) dnia 9 grudnia harcerze 1 ZDH im. Dionizego Czachowskiego odbili Niemcom, swoją własność, drukarnię połową zaplombowaną w budynku przy ul. Krótkiej. Po przywiezieniu do Bukowna służyła celom konspiracyjnym;

W ramach gimnazjum E. Zawidzkiej w kompletach tajnego nauczania uczestniczyli: Janina Bałczewska, Alfred Brodnicki, Bożena Lewicka-Machoniowa, Maria Klimas-Błachutowa, Maria Przybylakowa, Janina Pilniakowa-Wijasińska, Henryka Porada-Stachurowa, Maria Szulcówna oraz harcerki 45 ZDH: Barbara Jędrasz, Gabriela Gębarska, (...) Krakowiakówna, Krystyna Imiołek, Halina Trzęsimiech, Wanda Wojtał, Zofia Trzaskówna z bratem Januszem i Tadeusz Dąbrowski.

Konspiracyjne Gimnazjum im. W. Łukasińskiego prowadzili m.in.: Henryka Mitkova, Antoni Pilarz, Stefan Piotrowski, Andrzej Pierzchała, Wincenty Kuźniak, Anna Knapczykowa, Władysław Rembacz i inni.

Trzeci krąg tajnego nauczania skupił się wokół Zygmunta Majchrzyckiego i jego matki Róży Majchrzyckiej, gdzie prowadzili zajęcia Wanda Kromenau, Wacław Jędrusik i inni.

Na terenie Gołonoga tajne nauczanie organizowała Jadwiga Zasepowa z 22 ZDH, a w Ząbkowicach - Stefan Łaniewski i Józef Lenarcik.

1949 r. - 50 lat temu:

- a) Dąbrowa Górnicza uzyskała status miasta wydzielonego z powiatu;
- b) z inicjatywy mgr. Jerzego Lisa, mgr. Anny Malewskiej, Anny Zegartowskiej i innych, założo-

Z PRZESZŁOŚCI - KALENDARIUM HISTORYCZNE

no jesienią Klub Literacki, którym opiekował się Oddział Śląski Związku Literatów Polskich w Katowicach. Popularyzując poezję, literaturę i muzykę, Klub przetrwał do grudnia 1981 r.

1959 r. - Przed 40 laty:

- a) Marian Mikuta został dyrektorem Pałacu Kultury Zagłębia. Był znanym animatorem kultury i reżyserem teatrów ziemi krakowskiej;
- b) Klub Literacki przeszedł pod opiekę Pałacu Kultury Zagłębia (PKZ);
- c) Na wszystkich piętrach PKZ zorganizowano wystawę UNESCO pt. "Maria Skłodowska-Curie - Piotr Curie, życie i dzieło".

1969 r. - 30 lat temu:

- a) założono Oddział Miejski Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego;
- b) dnia 1 stycznia stanowisko dyrektora PKZ objął Włodzimierz Starościak, dotąd kierownik Samodzielnego Referatu Kultury Prezydium Miejskiej Rady Narodowej;
- c) w PKZ zawiązał się Klub Młodzieżowy "Agora", jego nazwa pochodziła z ogłoszonego wśród młodzieży plebiscytu;
- d) pod patronatem redakcji "Wiadomości Zagłębia" w PKZ zorganizowano I Zagłębiowski Przegląd Filmów Amatorskich (ZPFA);
- e) w sztuce "Drzewa umierają stojąc" wystąpiła nestorka sceny polskiej Mieczysława Ćwiklińska;
- f) z okazji IV Dni Dąbrowy Górniczej z mieszkańcami spotkał się tuż po podróży na jachcie "Opty" dookoła świata Leonid Teliga;
- g) Teatr "Ateneum" z Warszawy wystawił na scenie PKZ sztukę Artura Millera "Cena". Wystąpili w niej: Hanna Skarżanka, Jan Świdorski, Krzysztof Chamiec i Stanisław Zaczek;
- h) w PKZ zorganizowano wystawę dorobku twórczego I Pleneru Dąbrowy Górniczej w malarstwie, grafice, rzeźbie.

1974 r. - Przed 25 laty:

Dnia 30 listopada zorganizowano po raz pierwszy Barbórkowe Spotkania Teatralne. Wystąpiły m.in.: Teatr "Akt 69" z Warszawy, Teatr "77" SZSP z Łodzi, Teatr Politechniki Gliwickiej i Teatr FORUM z Dąbrowy Górniczej.

1979 r. - 20 lat temu:

Na Ogólnopolskim Festiwalu Teatrów Amatorskich w Skierniewicach, Teatr FORUM zdobył główną nagrodę Ministra Kultury i Sztuki, za spektakl na motywach "Romea i Julii" w reżyserii Michała Staśkiewicza.

1984 r. - Przed 15 laty:

Dnia 10 czerwca zmarł dr Jan Ziemba, historyk, wykładowca "Szttygarki". W latach 1951-1975 opublikował wiele książek i artykułów na temat miasta i regionu. Aktywny działacz kulturalny, współpracował ze Śląskim Instytutem Naukowym i redakcjami gazet i czasopism Śląska i Zagłębia.

1989 r. - 10 lat temu:

- a) jesienią zarejestrowano w sądzie Dąbrowski Komitet Obywatelski (DKO);
- b) w czerwcu powołano Terenową Komisję Koordynacyjną "Solidarność" z siedzibą w dawnych pomieszczeniach Straży Miejskiej przy ul. 3 Maja 12;
- c) w ogólnozakładowym referendum w dniach od 8 do 10 listopada załoga wypowiedziała się za przywróceniem nazwy Huta Bankowa (dotąd F. Dzierżyńskiego).